

UOT 355/359

AĞIR ODSAÇANLARIN DÖYÜŞDƏ TƏTBİQİ**polkovnik Yaşar Kərimov***Silahlı Qüvvələrin Hərbi Akademiyası*

Xülasə. Məqalədə ağır odsaçanların döyüşün gedişinə təsiretmə imkanları və onların müxtəlif döyüş növlərində tətbiqi zamanı qazanılan üstünlüklər açıqlanmışdır.

Açar sözlər: odsaçan, yüksək dəqiqlikli silah, odsaçanın döyüş tətbiqi, müasir silah.

Müxtəlif döyüş növlərində yaranmış mürəkkəb şərait komandirlərdən qısa zamanda uğur əldə etməyi tələb edir. Gərgin döyüş şəraitinin uzunmüddət davam etməsi şəxsi heyətin mənəvi psixoloji vəziyyətinə mənfi təsir göstərməsini komandirlər bilirlər. Ona görə də düşmən üzərində qısa zamanda üstünlüyün əldə olunması tələb olunur. Bu isə böyük dağıdıcı gücə malik silahların tətbiqilə mümkündür. Ağır odsaçanları da böyük dağıdıcı gücə malik olan silahlara aid etmək olar.

Bu baxımdan odsaçanlara tələbat həmişə olmuşdur və ikinci dünya müharibəsindən sonra odsaçanların yeni modellərinin hazırlanmasına diqqət artmışdır. Sonradan onların müxtəlif döyüş növlərində tətbiqi sürətli inkişafa səbəb olmuşdur. Döyüş növündən asılı olmayaraq xüsusi şəraitlərdə odsaçanların tətbiqi daha çox əhəmiyyət kəsb edir. Dağlıq ərazidə mağaraların mövcudluğu və düşmənin bunlardan məharətlə istifadə etməsi, gücləndirilmiş rayonların və yaşayış məntəqələrinin ələ keçirilməsi uğrunda aparılan şiddətli döyüşlər, eləcə də düşmənin hazırlıqlı müdafiəsinin yarılması zamanı yaxın döyüşlər odsaçanların tətbiqini zəruri edir.

Odsaçanlar yüngül zirehli və avtomobil texnikasını sıradan çıxarmaq, tikilini və binanı yandırmaq və dağıtmaq, açıqda və fortifikasiya tikililərində yerləşən canlı qüvvəni termobarik və tüstüyandırıcı başlıqlı idarə olunmayan reaktiv mərmilərin kütləvi tətbiqi zamanı hədəf sahəsində yaradılan yüksək temperaturlu sahə, qəlpə və zərbə dalğası ilə məhv etmək üçün təyin edilib.

Ağır odsaçan “Buratino” TOS-1 30 ədəd lüləsi olan yaylım atəşli sistemdən ibarətdir. O, tank bazasında olmaqla döyüş meydanında yüksək manevretmə imkanına malikdir. Bu isə komandirlərə odsaçanları bilavasitə döyüş tətbiqindən əvvəl tələb olunan istiqamətlərə cəld çıxarılmasını təmin edir. Qurğunun hədəfə şaquli və üfüqi müstəvidə tuşlanması atəşi idarə etmə sisteminə daxil olan nişangah, kvant məsafəölçən, ballistik hesablayıcı və meyl göstərmə qurğusunun vasitəsilə icra edilir [1].

Özü sərbəst partlayışı kəsəndən sonra atışa düzəliş edən, gecə və gündüz kəşfiyyat apara və atış mövqelərini əvvəlcədən hazırlamadan düzünə tuşlama ilə dəqiq atış apara bilir. Odsaçan 7,5 san. müddətində 0,4–3,6 (6) km uzaqlıqda yerləşən və 40 ha sahəsi olan hədəfi məhv etmə imkanındadır. Belə zərərvurma imkanları üstünlüyün əldə olunmasını və yaxud mövcud üstünlüyün döyüşün sonuna kimi saxlanılmasını təmin edir. Odsaçanların tətbiqilə hər b tarixində bir neçə döyüş epizodları var ki, həmin nümunələri öyrənmək və təhlil etmək lazımdır [1].

Sovet qoşunlarının Əfqanıstanda apardığı döyüşlər çox zaman uğursuzluqlar və böyük itkilər ilə nəticələnmişdir. Buna Əfqanıstanın mürəkkəb dağlıq ərazi relyefi, əfqan döyüşçülərinin həmin əraziləri yaxşı tanıması, eləcə də ərazinin yaratdığı imkanlardan onların bacarıqla istifadə edə bilməsi olmuşdur. Bu da onlara Sovet Ordusuna qarşı mübarizədə lokal toqquşmalarda üstünlük qazanmağa əlverişli şərait yaratmışdır. Belə olan halda 1988–1989-cu illərdə Sovet qoşun birləşmələri əfqan döyüşçülərinə qarşı böyük dağıdıcı gücə malik olan ağır odsaçanlardan istifadə etmişdi.

Odsaçanların dağlıq ərazidə döyüş tətbiqilə əldə olunan təcrübə bölmələrin döyüş hazırlığı sistemində təhlil edilməklə, müxtəlif səviyyələrdə keçirilən döyüş atışlı taktiki təlimlər zamanı daha da inkişaf etdirilmişdir. Ən mürəkkəb şəraitdə döyüşün nəticəsinə həlledici təsir etmə imkanına malik olan odsaçanların təlimlərə cəlb olunması, tapşırıqların real döyüş atışları ilə icra olunması, şəxsi heyətin hazırlığının yüksək səviyyədə saxlanılmasına, eləcə də onların silaha və özünə inam hissəsinin möhkəmlənməsinə təsir edən əsas amillərdəndir.

Sonralar ağır od saçıan sistemi 2000-ci ildə ikinci Çeçen müharibəsində Komsomolski kəndi uğrunda gedən döyüşlər zamanı tətbiq olunub. Nəzərə alsaq ki, Çeçenistanın ərazisi Əfqanıstanın ərazisi kimi dağlıqdır və Rusiya qoşun birləşmələri də çeçen döyüşçülərinin güclü müqavimətilə üzləşmişlər. Belə çıxılmaz vəziyyətdə döyüşçülərin müqavimətini qırmaq üçün odsaçanların tətbiqi qaçılmaz idi. Döyüşçülərin kiçik qruplar şəklində fəaliyyət göstərməsi, dağlıq və meşəlik ərazilərdə tez-tez yerdəyişmələr etməsi onların döyüş taktikasının əsasını təşkil edirdi. Belə ərazilər və döyüş taktikası öz növbəsində digər zərərvermə vasitələrinin aviasiyanın, artilleriyanın tətbiqini çətinləşdirirdi. Həmin döyüşün iştirakçıları öz xatirələrində yazırdılar ki, hansı istiqamətdə digər atəş vasitələrinin tətbiqi ilə uğur əldə etmək mümkün olmurdu, o zaman odsaçanların tətbiqi döyüşün taleyini həll edirdi [2].

Ukraynanın şərqində 2014-cü ildən başlayaraq davam edən münaqişədə 2016-cı ildə Donetsk aeroportu uğrunda gedən döyüşlər özünəməxsus xüsusiyyətlərilə yaddaşlarda qalmışdı. Aeroport bir neçə dəfə münaqişə tərəfləri arasında əldənələ keçmiş, döyüşlər hər bir metr uğrunda aparılmışdır. Aeroportun yer altı kommunikasiya imkanları onun ələ keçirilməsini çətinləşdirir, müdafiə olunan tərəfə isə böyük üstünlük qazandırır. Lakin aeroportu ələ keçirməyi qarşısına məqsəd qoyan Rusiya meyilli separatçılar 2014–2015-ci illərdə Donetsk aeroportu uğrunda döyüşlər zamanı ağır odsaçanlardan istifadə etmişlər. Odsaçanların tətbiqindən sonra aeroportun yer altı kommunikasiyasından istifadə etməklə müdafiə olunan hökumət qüvvələrini oranı tərk etməyə məcbur etmişlər. Bununla da aeroport uğrunda aylarla davam edən mübarizə başa çatmışdı [2].

Əlbəttə, istənilən ölkə döyüş potensialını artırmaq üçün belə silaha sahib olmaq istəyir. On ildən çoxdur ki, davam edən Suriya münaqişəsi öz həllini tapmır. Buna baxmayaraq münaqişə tərəfləri ən müasir silahları əldə etmək uğrunda yarışa giriblər. Suriya münaqişəsinə cəlb olunan tərəflər, xüsusilə də inkişaf etmiş ölkələr müasir silahlarını döyüşdə tətbiq etməklə Suriyada sınaqdan keçirirlər. Suriyanın hökumət qüvvələri Hələb şəhərini ələ keçirmək üçün silahlı müxalifətlə uzunmüddət döyüşmüş, lakin şəhəri ələ keçirə bilməmişdir. 2017-ci ildə Rusiya Suriyanın hökumət qüvvələrini ağır odsaçan TOS-1 təmin edəndən sonra Hələb şəhərinə həlledici hücum başladı. Şəhəri müdafiə edən qüvvələr odsaçanlar döyüşlərə cəlb olunandan sonra böyük çətinliklə üzləşdilər. Hökumət qüvvələrinin həmləsilə Hələb şəhəri mərkəzdən keçən əsas magistral yol boyu iki hissəyə bölündü, bununla da şəhəri müdafiə edən qüvvələr parçalandı. Şəhəri müdafiə edən qüvvələrin manevr və bir-birinə dəstək imkanları məhdudlaşdırıldı [3].

Şəhərin müdafiəsini təşkil edən qüvvələri parçalamaq, ancaq mərkəzi magistral yollar boyu yerləşən binalardan və onun zirzəmilərindən istifadə etməklə müdafiə olunan döyüşçüləri odsaçanların tətbiqilə məhv etdikdən sonra mümkün olmuşdu. Hələb şəhərinin ələ keçirilməsi zamanı TOS-1 müxalif qüvvələrin müqavimətinin qırılmasında və uzunmüddətli müdafiədən sonra şəhərin qısa zamanda ələ keçirilməsində xüsusi rol oynamışdır.

Yuxarıda qeyd olunan nümunələrdən görünən odur ki, dağlıq ərazidə kiçik qruplar şəklində fəaliyyət göstərən, yaşayış məntəqələrində qətiyyətli müdafiə olunan, eləcə də qəfil basqınlar və pusqu fəaliyyətləri icra edən qrupları zərərsizləşdirmək lazımdır. Əks halda onların fəaliyyəti böyük itkilərə səbəb ola bilər. Belə arzuolunmaz halların qarşısını odsaçanların tətbiqilə almaq və mürəkkəb məsələləri həll etmək mümkündür.

Uzunmüddətli atəş nöqtələrinə, möhkəmləndirilmiş rayonlara və yaşayış məntəqələrinə həmlə etməmişdən əvvəl odsaçanların tətbiqi ilə həmlə qruplarının fəaliyyəti dəstəklənməlidir. Döyüş tapşırıqlarının müvəffəqiyyətlə və mümkün qədər az itkilər ilə yerinə yetirilməsi komandirlərin qarşısında duran əsas vəzifələrdəndir.

Hazırlıqlı müdafiəni yaran zaman mühəndis baxımından hazırlanmış uzunmüddətli atəş nöqtələrini, tikililəri, sığınacaqları, manqaların mövqelərini, taqımların və bölüklərin dayaq məntəqələrində düşmənin canlı qüvvə və atəş vasitələrini hücumun atəş hazırlığı zamanı məhv etmək tələb olunur. Yarım sahəsində və onun cinahlarında yerləşən belə hədəf və obyektlərin, eləcə də müqavimət ocaqlarının məhv edilməsi hücumun sürətli inkişafını təmin edir. Həmin tapşırıqları icra edən zaman odsaçanları tərəddüd etmədən tətbiq etmək lazımdır [3].

Bilavasitə təmas şəraitindən hücum keçən düşmən qruplaşmasına onlar hələ hücum üçün başlanğıc vəziyyətdə yerləşəndə, hücum keçməmişdən əvvəl odsaçanları tətbiq etməklə, döyüş potensialını zəiflətməklə hücumun mütəşəkkilliyini pozmaq və üstünlüyü ələ keçirmək lazımdır. Odsaçanlar isə döyüş tətbiqindən bilavasitə əvvəl gizli olaraq həmin istiqamətlərə cəlb olunmalıdır. Çünki düşmən həmin vasitələrin dağıdıcı gücünü bilir, ona görə də onların fəaliyyətini daima izləyir və çalışır ki, onu döyüş tətbiqindən bilavasitə əvvəl sıradan çıxarsın. Nəticədə müasir ağır odsaçanlar döyüşün taleyinə həlledici təsir göstərə bilmə vasitəsi kimi komandirlərin sərəncamındadır. Komandirlərin döyüşdə odsaçanların tətbiqinə tələb olunan anda qərar verə bilmə bacarığı onların hazırlığından və döyüş təcrübəsinin olmasından daha çox asılıdır.

Nəticə

Düşməne zərərvermə bütün hallarda öz aktuallığını qorumaqdadır. Müasir ordular inkişafı və müdafiə qabiliyyətini artırmağı özünün əsas prioritetlərindən hesab edir.

Ordumuzun üzləşdiyi ən çətin şəraitdə belə düşməne qarşı mübarizə apara bilmə və tələb olunan anda ona sarsıdıcı zərbələr endirə bilmə imkanları həmişə yüksək səviyyədə təmin edilmişdi. Ölkəmizin müharibə şəraitində olması və düşmənin təcavüzkar siyasəti, bizdən ona qarşı bütün istiqamətlərdə üstünlüyə nail olmağı tələb edir. Hazırda Azərbaycan Ordusunun silahlanması mövcud olan ən müasir ağır odsaçanların imkanları ilə düşmənin müxtəlif döyüş növlərində hədəf və obyektlərini məhv etmək mümkündür. Bu isə öz növbəsində bizə geniş imkanlar yaradır. Bununla da demək olar ki, ağır odsaçanlar döyüşün taleyinə həlledici təsir etmə imkanına malikdir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı

1. Kərimov, Y.Ş. Raket və artilleriya silahları haqqında məlumatlar toplusu / Y.Ş.Kərimov.–Bakı: Hərbi nəşriyyat. – 2019. – s.39-40.
2. Тяжелый огнемет, весомый аргумент вселенной warhammer 40k: [Электронный ресурс]. – 16 April 2019. URL: <https://bit.ly/399qnyM>.
3. Huard, P. The Horrific Effectiveness of Flamethrowers: [Electronic resource]. – October 30, 2014. URL: <https://bit.ly/3lmDm2q>.

Аннотация

Применение тяжелых огнеметов в бою Яшар Керимов

В статье раскрываются влияние тяжелых огнеметов на ход боя и преимущества приобретаемые при применении в разных боевых условиях

Ключевые слова: огнемет, высокоточное оружие, боевое применение огнеметов, современное оружие.

Abstract

Application of heavy flamethrower in war Yashar Kerimov

The article described the possibilities of heavy firefighters to influence the course of the battle and the advantages gained in their application in various types of combat. Keywords: firearm, high-precision weapon, firearms combat application, modern weapon.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 15.08.2020

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 12.09.2019

Çapa qəbul edilmişdir: 10.10.2019